

De lessen van dertig RESsen

Het Nationaal Klimaatakkoord wordt uitgewerkt in dertig regionale energiestrategieën, kortweg RESsen. Adviseurs Marnix Brongers en Wim Voogd trekken na anderhalf jaar openhartig enkele lessen. De belangrijkste klinkt logisch, maar blijkt veelal nog een brug te ver: bekijk meerdere opgaven in de regio in samenhang met elkaar.

RENÉ DIDDE

Sinds de zomer van 2020 zoeken dertig regio's naar ruimte in hun gebied om de energietransitie in Nederland mogelijk te maken. Als concreet uitvloeisel van het Nationaal Klimaatakkoord (juni 2019) werken zij aan de zogeheten regionale energiestrategie. Dit gebeurt in vijf 'tafels': gebouwde omgeving, landbouw/landgebruik, industrie, elektriciteit en mobiliteit. Bij elkaar opgeteld moeten die dertig RESsen leiden tot 49 procent CO₂-reductie in 2030, ofwel een jaarlijkse vermindering van 116 miljoen ton CO₂. Voor 2050 ligt de lat op 95 procent minder CO₂ de lucht in. Dit alles om ook in Nederland de doelen van het Klimaatverdrag van Parijs te halen en de aarde niet meer dan 2 graden op te laten warmen. Het is geen geheim dat Nederland al jaren onderaan in de Europese rankingslijstjes bungelt.

Volgens goed Nederlands gebruik werken in RES alle betrokken maatschappelijke organisaties samen met gemeenten, provincie(s) en waterschap(pen). Ze zoeken samen de benodigde ruimte voor windmolens en zonnepanelen. Daarbij speelt ook de aansluiting op de energie-infrastructuur en aandacht voor een goede kosten- en batenverdeling. Tegelijkertijd, mogelijk nog belangrijker, zoeken ze maatschappelijk draagvlak

'De dertig RESsen moeten leiden tot 49 procent CO₂-reductie in 2030'

voor de uitkomsten van hun ruimtelijke zoektocht.

Goed op weg

Op het kantoor van Arcadis in Amersfoort vertellen Wim Voogd en Marnix Brongers over de lessen van de eerste anderhalf jaar. Het duo, oorspronkelijk afkomstig van het vorig jaar door Arcadis overgenomen adviesbureau voor duurzame leefomgeving Over Morgen, is betrokken bij grofweg de helft van het aantal RESsen. "Het goede nieuws is dat elke regio al binnen een jaar na aanvang een concept-RES inleverde", begint Brongers. "Daarin gaven de betrokken overheden, maar ook bedrijven, netbeheerders, ngo's en buurtorganisaties, aan wat de globale zoekgebieden zijn voor het regionaal opwekken van duurzame energie."

Nog mooier is dat veel regio's al voor 1 juli dit jaar een RES 1.0 hebben opge-

steld, waarvan er al veel in de besluitvormingsfase zitten, vult Voogd aan. Dat betekent dat de gemeenteraad, provinciale staten en waterschapsbestuur zich over de globale plannen buigen. De bedoeling is dat elke twee jaar een verbeterd en verder geconcretiseerd plan voor de energietransitie in de regio het daglicht ziet.

Andere opgaven

De eerste twee jaar RES hebben echter ook een aantal knelpunten aan het licht gebracht, aldus de adviseurs. De belangrijkste is dat er in de regio, naast de energietransitie, meerdere opgaven spelen. Denk alleen al aan de omvangrijke woningbouwprogramma's, natuur- en landschapsherstel, bodemdaling, mobiliteit en de stikstofproblematiek. "We zijn nog niet gewend om deze op het eerste gezicht uiteenlopende opgaven in samenhang met elkaar te bekijken", constateert Brongers. Wat daarbij niet helpt, is dat de tijdsdruk op het RES-proces enorm is. "Daar komt bij dat de vele afzonderlijke geldstromen en 'potjes' nog slechts zelden kunnen worden gecombineerd tot één regionale business-case", vervolgt Voogd.

Want die mogelijkheden zijn er wel degelijk, betogen de adviseurs. Een zonneweide kan samengaan met waterberging. Landschapsherstel en vergroting van de biodiversiteit kunnen combine-

ren met kleinschalige zonne- of biomassa-projecten.

In de RESsen is de aandacht tot nog toe – deels terecht en logisch – gericht op een bod om te voorzien in zoveel mogelijk ‘terawattuur’ duurzame elektriciteit. Aanpalende vraagstukken als landbouwtransitie, waterhuishouding/droogte/bodemdaling en huisvesting krijgen nog nauwelijks aandacht. “We kijken nog te weinig integraal naar het landschap om de meest logische plekken voor de maatschappelijke opgaven te zoeken”, vindt Brongers. “In de RES Nijmegen-Arnhem was de inkt van het concept amper droog toen duidelijk werd dat het gebied ook een ‘groene metropool’ moest worden. Meer

‘Een zonneweide kan samengaan met waterberging’

woningbouw staat nu eenmaal de plaatsing van veel windmolens in de weg.”

Bestuurlijk wantrouwen

En er is meer. Er is niet zelden een diep geworteld bestuurlijk wantrouwen. Grotere gemeenten met weinig ruimte ontmoeten argwaan van omliggende

gemeenten in het buitengebied. Neem de regio Amersfoort, waar Eemnes, Soest en Woudenberg de bui al voelen hangen als het gaat om windmolens. “Daar komt bij dat er aanstaande maart 2022 gemeenteraadsverkiezingen zijn”, zegt Brongers. “Een windmolenplan kan explosief zijn voor de betreffende wethouder. Dus je ziet hier en daar dat de politieke campagne al is begonnen.”

Verenigd worden de gemeenten weer in hun argwaan naar de provincie en zelfs het Rijk, die de macht hebben om domweg een gebied aan te wijzen. Niet lang geleden wat dit bijvoorbeeld het geval bij windmolenplannen in Drenthe.

“Een regio”, aldus Brongers, “is wel een landschappelijke eenheid, maar absoluut geen bestuurlijke entiteit. In sommige regio’s lopen provinciegrensen en waterschapsgebied samen met de RES, maar elders zijn zelfs twee provincies in het geding.”

Ruiloopjes

Idealiter zou de energietransitie in de dertig RES-gebieden moeten optellen tot een flink aantal duurzaam energieprojecten, met ruimte voor een regio om het accent op een ander prangende opgave te leggen. “Op de Veluwe is duurzame energie in de vorm van zonnepanelen en wind lastig”, zegt Brongers. “Maar het gebied kan mogelijk wel extra oplos-

‘Meer woningbouw staat de plaatsing van windmolens in de weg’

singen bieden voor de stikstofproblematiek, droogtebestrijding, waterberging en natuurontwikkeling zoals weidevogelbeheer en de ‘verloofing’ van de naaldbossen.” Dit betekent dat er een soort ‘ruil’ mogelijk moet zijn. Een andere regio doet dan meer aan de benodigde duurzame energie en hoeft minder aan stikstof of woningbouw te doen. Kortom, het landschap moet meer richtinggevend zijn in de ‘ruilopties’. “De landelijke overheid zou daarbij het voortouw kunnen nemen, zonder dat ze een bemoeiende, laat staan beslissende rol gaan spelen”, aldus Brongers.

Leerproces

Dit alles roept de vraag op of de dertig RESsen wel het geschikte instrument zijn voor het vormgeven van een belangrijk deel van de energietransitie. Beide adviseurs reageren met een volmondig ‘ja’. “Uiteindelijk gaan we er de energietransitie mee realiseren”, aldus Bongers. “We hebben dit nog nooit gedaan, Nederland leert hiervan”, vult Voogd aan. “Misschien dat we niet alle TeraWatturen in het strakke tijdsregime halen. We leren echter wel werken in een volstrekt nieuw proces, dat ook bij de andere genoemde maatschappelijke opgaven succes kan opleveren.” Volgens Voogd zijn er in twee jaar flinke stappen gezet. “Je moet nog niet denken in aantal woningen dat al aardgasvrij is.

We leren beter hoe we met bewoners, dakeigenaren en woningcorporaties moeten praten en hoe we urgentie kunnen kweken voor de energietransitie. Gemeenten moeten over hun grens leren kijken, de regio in. De restwarmte van een papierfabriek in Renkum moet niet naar die kleine Gelderse gemeente, maar kan beter worden getransporteerd naar het nabij gelegen grotere Wageningen. “We moeten de zwijgende meerderheid in het midden meekrijgen.”

Voogd wijst er tot slot op dat uit onderzoek van het CBS blijkt dat de meeste mensen van zeventig-plus aarzelen of ronduit tegen de energietransitie zijn. “Die warmtepomp verdient ik nooit meer terug’, hoor je dan op buurtavonden. Maar mensen van middelbare leeftijd zijn veel meer voorstander, en bij jongeren is er nog meer animo. We moeten zorgen dat veel meer de stem van ‘trots op de windmolens’ gaat klinken.” ●●●